

'hak-al'

C. Heynes

106.07

Goilberdingerstraat 24

4101 BP Culemborg

◊ 11^e JAARGANG - NR 1 FEBRUARI 1985 ◊

natuur-en vogelwacht
CULEMBORG

kontaktadres:

Natuur- en Vogelwacht Culemborg
Postbus 381, 4100 AJ Culemborg.

Begeleiding Jeugdgroep:

Kars Veling, Gandhi 91, Culemborg.

Coördinatie Inventarisaties:

Bibliotheek:

Arie v.d. Ham, Ravelijnstraat 193,
Culemborg, tel.: 0 3 4 5 0 - 1 8 6 4 5
Boeken en verslagen in 't Nonnetje.
Geopend: dinsdag van 19.00 tot 20.00 uur,
uitgezonderd de maanden juli en augustus.

"Het Vogeljaar":

Jaarabonnement 1985 door overschrijving
van f 17,50 op de girorekening van de
N.V.W.C., met vermelding van "Vogeljaar".

Lidmaatschap:

Nieuwe leden opgeven bij de penningmeester,
evenals adreswijzigingen.

Penningmeester:

Frans Waroux, Moerbeiboom 45, Culemborg,
tel.: 0 3 4 5 0 - 1 5 3 9 3
Gironr.: 3 4 3 3 3 5 1 t.n.v. F. Waroux,
rek. Natuur- en Vogelwacht Culemborg.

Kontributie:

Betaling per toegezonden acceptgirokaart.
Jeugdlidmaatschap f 10,-- per jaar
Volwassene f 20,-- per jaar
Gezinslidmaatschap f 20,-- per jaar
Post-lidmaatschap f 20,-- per jaar

Klubhuis:

't Nonnetje. Voormalig zusterhuis naast
Sociale Academie, einde Ridderstraat.
Buitentrapje op, gang in, tweede deur
rechts.

Sekr. Milieuwerkgr. Noordwest-Betuwe:

Postbus 288, 4100 AG Culemborg.
tel.: 0 3 4 5 0 - 1 3 3 8 6
tel.: 0 3 4 3 6 - 1 6 8 7

Redaktieteam en -adressen:

Breun Jansen, Eikeboom 31, Culemborg.
tel.: 0 3 4 5 0 - 1 4 8 8 5
Jan Rietvink, Ereprijs 39, Culemborg.
tel.: 0 3 4 5 0 - 1 6 4 0 7
Harry v.d. Warenburg, Schapebloem 20,
Culemborg, tel.: 0 3 4 5 0 - 1 4 3 5 8

Plantenwerkgroep:

Han Jansen, Akkerwinde 10, Culemborg.
tel.: 0 3 4 5 0 - 1 5 5 5 1

Knotwilgenwerkgroep:

Peter v.d. Ree, Dahliastraat 47, Culemborg.
tel.: 0 3 4 5 0 - 1 5 0 0 2

Paddenwerkgroep:

Harry v.d. Warenburg, Schapebloem 20,
Culemborg; tel.: 0 3 4 5 0 - 1 4 3 5 8

Kampen, lezingen, dia-avonden,
en kursussen:

Leo v.d. Kooij, Vliegerweg 3, Culemborg.
tel.: 0 3 4 5 0 - 1 5 4 5 0

Nestkasten-coördinatie

Plantage:

Marcel van Dord, tel.: 0 3 4 5 0 - 1 3 1 6 1

Peter Berkien, tel.: 0 3 4 5 0 - 1 4 2 5 7

Overige nestkasten:

Arie v.d. Ham, tel.: 0 3 4 5 0 - 1 8 6 4 5

Aanhangwagen:

De N.V.W.C.-aanhangwagen "Jopie" is voor iedereen te huur voor f 7,50 per dag of gedeelte van de dag (te betalen direkt bij terugbezorging).
Gaarne vooraf reserveren bij Arie v.d. Ham, Ravelijnstraat 193 te Culemborg, tel.: 0 3 4 5 0 - 1 8 6 4 5 .
Men dient zelf te zorgen voor de wettelijk voorgeschreven kentekenplaat.
Tevens zijn alle schades voor eigen rekening.

Verbandtas en -trommel:

Voor alle activiteiten is een verbandtas en -trommel aanwezig in 't Nonnetje.
Aanvullingen z.s.m. na gebruik doorgeven aan de beheerder:

Paul v.d. Sluis

Weidsteeg 87

4102 AC Culemborg

tel.: 0 3 4 5 0 - 1 3 0 8 7

Zoogdierenwerkgroep:

Gerard van Ruiten

Chopinplein 41, Culemborg

tel.: 0 3 4 5 0 - 1 9 5 8 1

Koördinatie vogelwerkgroep:

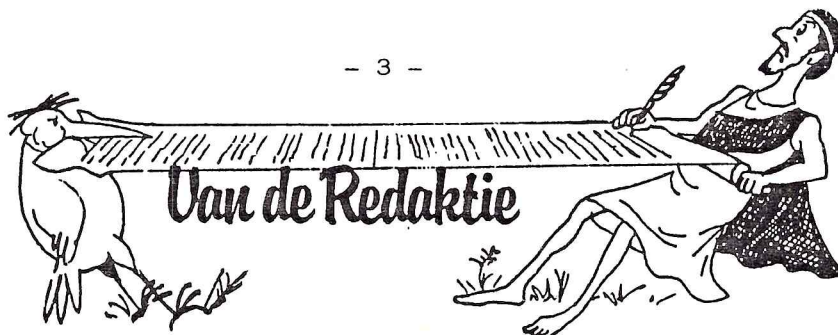
vakant.

Inleveren waarnemingen:

Nico Peek, Sleutelbloem 4

Henk Vennix, Parklaan 99

Gerard van Ruiten, Chopinplein 41

Deze Hak-al is door diverse omstandigheden wat later dan normaal, onze excuses daarvoor. Voornaamste reden is de typewerkzaamheden aan het speciale 10-jarig jubileumboek dat 16 maart in omloop wordt gebracht.

10 jaar N.V.W.C. - een gedenkwaardig feest!

Uiteraard de nodige festiviteiten. Zaterdag 16 maart a.s. in de Fransche School. Dan hopen wij alle leden en belangstellenden te ontmoeten. Het is zeker de moeite waard.

Zo als de zaken er nu voorstaan, kunnen wij als N.V.W.C. binnen afzienbare tijd, en dat in het jubileumjaar, een eigen home gaan betrekken. Ongetwijfeld een motivatie om vol goede moed verder te gaan!! De werkzaamheden aan het nieuwe clubgebouw, het voormalig ketelhuis achter het Chopinplein, vorderen snel.

Een pluim voor degenen die tot nu toe veel vrije tijd hebben gestoken in de voorbereidingen, vergaderingen, stenen sjouwen, het slopen van het dak, etc., etc.

De volgende Hak-al een uitgebreid verslag betreffende de werkzaamheden, de vorderingen en plannen!!!

Inhoud: pag. 4 - verslag knotwilgen snoeien d.d. 15-12-'84 en 5-1-'85;
pag. 5 - verslag algemene maandelijkse vergadering d.d. 17-12-'84;
pag. 7 - mededeling inzake jongerenactiviteiten;
pag. 8 - verslag vergadering zoogdierenwerkgroep d.d. 21-12-'84;
pag. 9 - het herkennen van vogels;
pag. 12 - verslag kamp Texel;
pag. 15 - veldwaarnemingen;
pag. 16 - mossen en korstmossen op Texel;
pag. 18 - verslag algemene maandelijkse vergadering d.d. 21-1-'85;
pag. 21 - vogel van de maand ..... de steenuil;
pag. 25 - verslag algemene maandelijkse vergadering d.d. 18-2-'85;
pag. 27 - ekskursieprogramma.

Met frisse moed stond ik zaterdag 15 december 1984 om kwart over acht 's morgens naast mijn bed om even later naar de knotplaats aan de Zeedijk te gaan. Aldaar waren er al diverse mensen. Ik dacht even slim te zijn en stapte al rijdende van mijn fiets wat tot gevolg had dat mijn fiets richting het water van de Zeedijk ging. Gelukkig lag de fiets van Jandirk op de juiste plaats en hoefde ik niet de fiets na te duiken.

Even later konden wij de bomen met behulp van zagen, ladders etc. aan gaan pakken. Over de gehele dag waren er ongeveer 27 knotters en knotsters.

De takken werden op de brandstapel gegooid. Voor de langere afstanden werd de hulp van Jopie (aanhangwagen N.V.W.C.) erbij gehaald. Enkele takken werden eruit gehaald voor gebruik als bonenstaak of als pootstok.

Om half elf en half twaalf was er een pauze voor koffie en om brood te nuttigen. Na de pauzes ging men weer vlot aan het werk. Van de 100 bomen werden er 53 van de pruik ontdaan. Ook kwamen de gebruikelijke fotografen een kiekje maken.

Om half vier was alles gereed en konden we de terugtocht aanvaarden op zoek naar douche of bad.

*****

Weer vroeg op en dat met een nacht met temperaturen van 15 tot 20 graden vorst. Om negen uur stonden er weer diverse fanatieke knotters die de kou getrotseerd hadden.

Maar men kon nu genieten van het landschap dat bedekt was met een mooie witte sneeuwlaag.

Toen Jan met het gereedschap arriveerde konden we ons warm maken aan de resterende 47 bomen aan de Zeedijk. De dag verliep snel met de pauzes en fotograaf er tussen- door. Han en Gerard kwamen hun rolletjes nog vol schieten en zelfs Marcel van der Tol kwam een kiekje nemen op de fiets.

De hele dag waren er ongeveer 20 knotters en knotsters die van het gezonde weer genoten hebben.

Kortom, het was weer een gezellige dag met als resultaat dat alle 100 bomen geknot zijn.

Paul van de Sluis

Tijdens de laatste algemene maandelijks vergadering van 1984, waren de volgende leden aanwezig:

Paul v.d. Sluis, Marcel v.d. Tol, Tom Kompier, Hans en Harry v.d. Warenburg, Breun Jansen, Leo v.d. Kooij, Theo de Jong, Peter Berkien, Nico Peek, Kars Veling, Frans Waroux en Gerard van Ruiten.

afwezig: Henk Vennix (m.k.) en Han Jansen (ziek).

Agenda: 1) ingekomen stukken

- 2) uitgaande post
- 3) jubileumboekje
- 4) vogelwerkgroep
- 5) clubhuis
- 6) Hak-al
- 7) ekskursieprogramma
- 8) rondvraag

1. Ingekomen stukken

- a) Brief Lo Strillozzo
- b) Oproep van de heer J. de Vries te Lochem om waarnemingen van diverse vogelsoorten rond Culemborg voor gebruik bij eigen vogelonderzoeken.
- c) Natuur + Milieu, december 1984.
- d) De Wulp, Haagse Vogelbescherming, nr. 4-1984.
- e) In Vogelvlucht, december 1984.
- f) Brief Anjerfonds met afwijzing op subsidie-aanvraag N.V.W.C. ten behoeve van nieuw clubhuis.
- g) Brief Provincie Gelderland met daarin informatie dat eventuele subsidie-toewijzing eerst in 1986 bekeken kan/zal worden.

2. Uitgaande post

Tom heeft brief geschreven aan Britisch Birding, met verzoek om gratis proefnummer van deze organisatie.

3. Jubileumboekje

Hans zet het een en ander uiteen aangaande een boekje dat zal verschijnen ter gelegenheid van het 10-jarig bestaan van de N.V.W.C. in 1985. Het boekje zal in totaal negen hoofdstukken bevatten en uit circa 80 à 100 pagina's gaan bestaan.

Bijdragen zullen worden geleverd door de werkgroepen binnen de N.V.W.C.

Gedacht wordt aan formaat verkleind A-5 in offset. Het boekje zal primair bedoeld zijn voor de Culemborgse bevolking en zal voor niet-leden tegen een nader te bepalen prijs verkrijgbaar zijn.

De N.V.W.C.-ers zullen het boekje, dat medio maart '85 zal verschijnen, thuisgestuurd krijgen met een circulaire en een acceptgirokaart voor een vrijwillige financiële bijdrage. De titel wordt gesteld op: "Natuur in en rond Culemborg". Oplage circa 500 exemplaren.

4. Vogelwerkgroep

Vrijdag 14 december j.l. heeft deze werkgroep weer vergaderd. Voor verslag zie elders in deze Hak-al.

5. Clubhuis

Positief nieuws van Breun! De laatste week is alles in een stroomversnelling geraakt. Op vrijdag 14 december werd een spoedvergadering belegd, waarin werd medegedeeld dat binnen het Arbeidsplaatsen-project zeven Molukse jongeren begin januari '85 zullen aanvangen met de verbouw van het voormalige ketelhuis aan het Chopinplein. De loonkosten zullen voor rekening van het Rijk zijn, terwijl de materiaalkosten door de gemeente Culemborg gedragen zullen worden. Raadsvergadering gepland voor 18-12-1984.

Vóór 1 januari zal nog veel werk verricht moeten worden, zoals aanpassingen, resp. mutaties in oorspronkelijke begroting ad. f 57.000,-- m.b.t. materiaalkosten, bestek, nieuwe bouwtekeningen, contact nutsbedrijven, etc.

Vervolgens zal het plan ter inzage zijn voor bewoners van de wijk Ter Weijde. Contact met Ziekenomroep ter realisering van de bovengenoemde werkzaamheden zal urgent genomen moeten worden. Uitbesteding aan professionele bouwkundige instantie blijkt noodzakelijk te zijn om alles 1 januari '85 gereed te kunnen hebben. Een nader te formeren bouwcommissie zal het gehele verbouwingsproject op de voet volgen. Onvoorziene omstandigheden daargelaten zou het ketelhuis, bouwkundig gezien in maart a.s. opgeleverd kunnen worden.

6. Hak-al

Naast lovende woorden aan het adres van de redactie van ons lijfblad, heeft Tom ook enkele opmerkingen. In de vorige Hak-al zijn n.l. bij het artikel over de futen enkele illustraties geplaatst die niet geheel overeenstemden met de tekst en de eigen schetsen van Tom. Voorstel redactie: de schrijver van een artikel dient de redactie over de wenselijkheid van toepassing van illustraties te informeren.

7. Ekskursieprogramma

Zie elders in deze Hak-al.

8. Rondvraag

Harry : Het paddenproject start eind februari - begin maart. Een aantal enthousiaste deelnemers hebben zich reeds gemeld. Nieuw materiaal (gaas, e.d.) zal besteld worden in samenwerking met de werkgroep van Vianen.

Theo : heeft vraag over Flora van Culemborg. Dit blijkt de uitgave van 1877 tot 1900 te zijn. Frans geeft nadere uitleg.

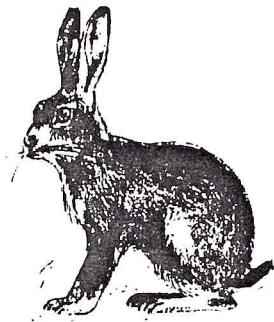
Frans : Enkele aanvullingen over de post, t.w.:

- Harry heeft brief geschreven aan Gedeputeerde Staten te Arnhem over subsidie-aanvraag voor knot"bouwfonds".
- Opgave van firma Kroezen betreffende verzekeringen.
- Kontributiekaart van Geldersch Landschap.

Kars : Binnen het Jubileumkomité is geopperd om eventueel tijdens de viering van het 10-jarig bestaan van de N.V.W.C. een forum samen te stellen of een spreker uit te nodigen. De vergadering heeft zo z'n twijfels. Ontaard een forum niet in eindeloos gepraat? Als alternatief voor een forum wordt een vertoning van een natuurfilm naar voren gebracht. Als mogelijke spreker wordt Chris Kalden genoemd.

Tom : Kan aan oproep van de heer J. de Vries (zie onder ingekomen stukken) voldaan worden? Marcel zal over de achtergrond van dit verzoek contact opnemen met de heer De Vries.

Gerard: Het blijkt dat in de vorige Hak-al in het artikel van het "educatief ochtendje zoogdierenwerkgroep" i.p.v. Longworth val, het woord Hongworth val is vermeld. Deze val luistert echter nog altijd naar de naam Longworth.

HAAS

Gerard van Ruiten

M e d e d e l i n g
=====

Hoi allemaal,

Er is iets mis met de N.V.W.C., er is iets verdwenen. Wie nu jeugdlid is kan terecht op dia-avonden en ekskursies, maar dat is niet genoeg.

Er is een gat waar we in moeten springen en dat gat bestaat uit een tekort aan gezellige bijeenkomsten met vogelkwissen, het na ekskursies drinken van choc in het Nonnetje e.d.

Daarom willen wij weer beginnen met het organiseren van jongerenactiviteiten! Wij hopen dat alle jeugdleden op de avonden en ekskursies, zoals ze staan in het ekskursieprogramma, zullen komen. Laten we er iets gezelligs van maken.

Tot ziens op de jeugdvogelkwis!

Peter Berkien

Tom Kompier

Robbert v.d. Most

Op vrijdag 21 december j.l. vergaderde voor de eerste keer in haar bestaan de zoogdierenwerkgroep. Helaas was de opkomst teleurstellend. Van de acht geïnteresseerden die aanvankelijk hun medewerking hadden toegezegd, t.w. Peter Berkien, Marcel van Dord, Robert v.d. Most, Marcel v.d. Tol, Berbera v.d. Vate, Jandirk Kievit, Nico Peek en Henk Vennix, gaven alleen de laatste twee acte de présence. Met z'n drieën stelden we de vraag welke onderzoeken in de komende jaren (1985-1986) uitgevoerd zullen gaan worden. Dit zijn:

a.

Onderzoeken naar de relatie ree-milieu en de populatiedichtheid in de Regulieren en in het Beesdse Veld. Dit zullen we gaan doen aan de hand van maandelijkse inventarisaties in de bovengenoemde gebieden, waarbij speciale aandacht besteed wordt aan de biotoopvoorkeur van het aanwezige reewild. Tevens zal gelet worden op allerlei tekens, zoals veeg- en krabplaatsen van reebok, slaapplaatsen, prenten, wissels en uitwerpselen. De tellingen zullen of in de vroege ochtend of in de late avond plaatsvinden. De resultaten zullen in kaart gebracht gaan worden en te zijner tijd in een rapport verwerkt worden.

De eerste telling vindt plaats op zaterdag 23 februari a.s. Verzamelpunt voor de zoogdierenwerkgroep: bruggetje bij (witte) boerderij hoek Rijksstraatweg/Zeedijk. Vertrek: 07.45 uur. (Dit is dus géén ekskursie!)

Ten einde een inzicht te krijgen in de leefwijze van het reewild, de leeftijds-schatting en het gewei, werd tijdens de vergadering een tweetal brochures, nl. "Reeën I" door J. Poutsma en "Reeën II" door J. Mekers, uitgedeeld.

Deze brochures zijn voor de overige leden van de werkgroep bij ondergetekende verkrijgbaar.

b.

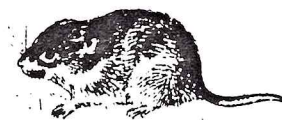
Onderzoek naar de soorten muizen die voorkomen in de twee bovenvermelde terreinen. Gezien het feit dat de determinatie van muizen nogal moeilijk is, zal in de periode van juni t/m september '85 de determinatie primair staan. In 1986 zal met het definitieve onderzoek gestart worden.

De volgende zoogdierenwerkgroep-vergadering zal op maandag 25 februari a.s. om 20.00 uur in 't Nonnetje gehouden worden.

Gerard van Ruiten

BOSSPITSMUIS

VELDMUIS

Het herkennen van vogels (2)

Leucistische en albinistische meeuwen.

Iemand die regelmatig groepen meeuwen afkijkt zal zo nu en dan op een bijzonderheid stuiten. Bij Culemborg is de beste plek om meeuwen te bekijken de Afgraving in de Redichemse Waard. Daar zitten altijd soorten als Kokmeeuw (*Larus ridibundus*), Stormmeeuw (*L. canus*) en Zilvermeeuw (*L. argentatus*). De bijzonderheden die men hier zo nu en dan aantreft zijn vrij beperkt. Een soort die tweemaal is aangetroffen is de Zwartkopmeeuw (*L. melanocephalus*). Beide keren (in 1981 en in 1982) ging het om een individu in tweede basiskleed (= tweede winterkleed). Deze vogels zijn zeer opvallend door hun zeer witte indruk, zij vallen dan ook onmiddellijk op tussen de Kok- en Stormmeeuwen. En nu kom ik waar ik wezen wil, want er blijken meer vogels te zijn die op dezelfde manier opvallen tussen de grijzere meeuwen.

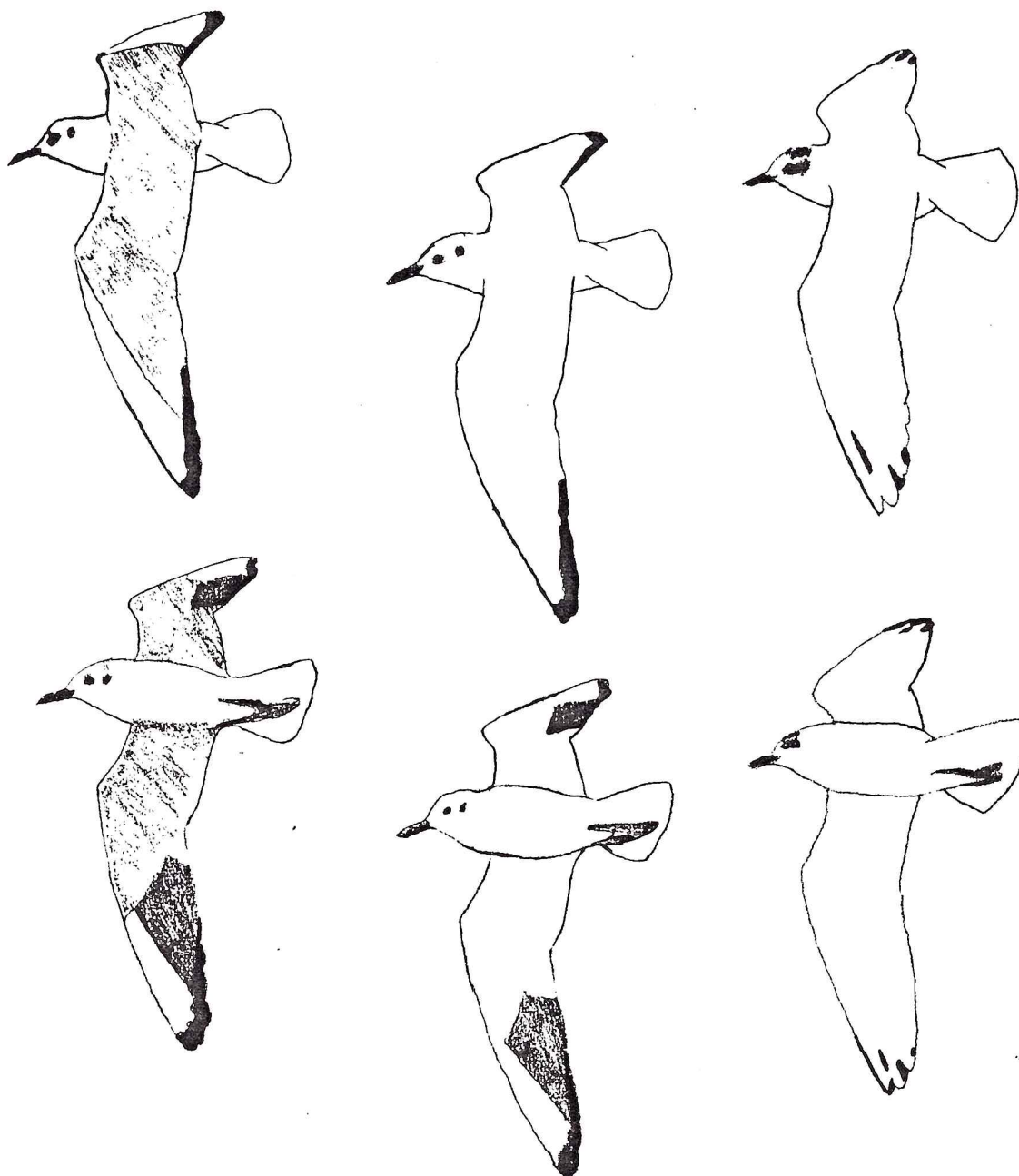
Op 12-11-'84 was ik weer eens bij de Afgraving aanwezig, op zoek naar de zwartkopmeeuw, die we ook in 1981 en 1982 in november aangetroffen hadden. Tussen de van de voorverzamelplaatsen langs de oever opvliegende meeuwen flitste ineens een zeer lichte, zeg maar witte meeuw langs. "Aha", dacht ik, "De Zwartkopmeeuw". Maar na een korte observatie vielen zeer afwijkende vederkenmerken op. Bekijken we nu figuur 1, dan zien we afgebeeld een kokmeeuw in definitief (= adult) basiskleed, de waargenomen vogel en een zwartkopmeeuw in tweede basiskleed. Er zijn duidelijke verschillen te zien tussen de waargenomen vogel en de Zwartkopmeeuw:

- 1) de waargenomen vogel had aan de bovenzijde langs de achterzijde van de handpennen een duidelijke zwarte rand, terwijl de Zwartkopmeeuw verspreide zwarte vlekjes op de toppen van de handpennen heeft.
- 2) de waargenomen vogel had aan de onderzijde van de vleugel weer het zwarte randje langs de toppen van de handpennen en een grijszwart veld op de wat meer naar binnen gelegen handpennen, terwijl de Zwartkopmeeuw weer enkel de verspreide zwarte vlekjes heeft.
- 3) de waargenomen vogel miste de donkere halve kap van de Zwartkopmeeuw.

De waargenomen vogel was dan ook duidelijk geen Zwartkopmeeuw, maar een leucistische kokmeeuw die het blauwgrijs pigment miste.

De meeste mensen die bekend zijn met tweede jaars Zwartkopmeeuw zullen zeggen dat de determinatie natuurlijk geen probleem mag zijn, indien de vogel goed kan worden gezien en zij hebben gelijk, maar wanneer een middelgrote witte meeuw met zwart aan de vleugeltoppen in een flits of in de verte wordt waargenomen is het gevaar aanwezig dat men die meeuw als Zwartkopmeeuw determineert, terwijl hij dat niet hoeft te zijn geweest.

In 1983 werd een in een flits waargenomen witte meeuw bij de telpost in de Redichemse Waard gedetermineerd als Zwartkopmeeuw, omdat dit de enige meeuw was waarop de in een flits waargenomen kenmerken van toepassing leken. Nu komt deze waarneming in een kwaad daglicht te staan.

Figuur 1

links: Kokmeeuw (*Larus ridibundus*) in definitief basiskleed.

midden: De waargenomen leucistische Kokmeeuw.

rechts: Zwartkopmeeuw (*L. melanocephalus*) in tweede basiskleed.

(silhouetten naar P.J. Grant)

Toen op 14-11-'84 de meeuw weer werd waargenomen op de Afgraving door Marcel van der Tol en mij werd de vogel eerst op vrij grote afstand ontdekt en slechts even gezien. Marcel was toen ook niet overtuigd dat het om een leucistische Kokmeeuw ging en zei de vogel onder deze omstandigheden waarschijnlijk als Zwartkopmeeuw te hebben gedetermineerd. Even later werd de vogel van dichtbij waargenomen en kon hij de determinatie bevestigen.

Op 17-11-'84 werd de vogel voor het laatst gezien, fouragerend in een groep kokmeeuwen nabij de Heul in de Buitenwaard. Toen werden nog enige aanvullende kenmerken genoteerd:

- 1) snavel- en pootkleur fel lichtrood en niet rood of donkerrood zoals gebruikelijk.
- 2) een vager "oortelefoontje" dan gebruikelijk bij de kokmeeuw.
- 3) de mantel- en vleugelkleur leek van een ander wit dan dat van de kop en de buik, een nauwelijks zichtbaar kenmerk en misschien veroorzaakt door de lichtval.

Bij alle waarnemingen in vlucht leek de vogel iets forser dan een normale Kokmeeuw, waarschijnlijk doordat de witte vleugelboeg bij deze vogel niet wegviel tegen een grijze vleugel, zodat de vleugel breder leek.

In de Hak-al van april 1984 heb ik al eens bericht over de moeizame determinatie van een albinistische Zilvermeeuw. Samen met bovenstaand voorbeeld en nog een waarneming van een leucistische Stormmeeuw heb ik nu al enkele interessante ervaringen opgedaan met afwijkende meeuwen. Ik wil er dan ook op wijzen om bij alle waarnemingen van zeldzame witte of lichte meeuwen de nodige voorzichtigheid in acht te nemen.

Literatuur:

Grant, P.J. (1982) Gulls, a guide to identification

Hume, R.A. (1980) Identification and ageing of Glaucous and Iceland

Gulls, The Frontiers of Bird Identification, Sharrock, J.T.R.

Kompier, T. (1984) Albinistische Zilvermeeuw (*Larus argentatus*)

bij Culemborg op 20 februari 1984, Hak-al 10 (2) 28-30

Tom Kompier

Op de boot over het Marsdiep ontmoetten 15 treinreizigers 4 mensen die met de auto naar Den Helder waren gekomen. Negentien van de 31 deelnemers aan het kamp zijn er nu. Aan wal gekomen wordt Marcel's auto vol bagage gestopt. Joost, Harry en Robbert lopen nu met ons op. Na $\pm 1\frac{1}{2}$ km. verschijnt Den Hoorn aan de horizon. Het kleine dorp wordt door de middagzon beschenen. De architectuur heeft duidelijk Noord-Hollandse invloeden ondergaan. De huizen doen me denken aan de Zaanstreek, en lijken niet op die van de andere waddeneilanden. Het meest opvallend is het witte kerktorentje boven op een heuvel.

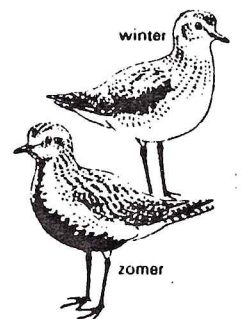
's Avonds zal Leo ons in een boeiend betoog over het ontstaan van, en de natuur op Texel vertellen dat die heuvel al sinds mensenheugenis bestaat.

M'n blik wordt van de toren afgeleid en getrokken door een over de velden scherende stootvogel die een smelleken blijkt te zijn. Marcel heeft de boel uitgeladen en komt met een lege auto om de rest van de bagage op te halen. Met moeite laat Kars Claire met hem meerijden. Zij stelt hem in staat z'n grote liefde van het moment (die snel op andere kampgangers zal overslaan) te bedrijven; n.l. de mossendeterminatie.

Hoewel we nu zonder ballast lopen, beginnen we ons af te vragen waar het kamphuis zijn zal. "'t Is ten zuiden van Den Hoorn", was ons verteld; dan zou het nu snel moeten komen. En inderdaad, vlak voor het dorp - eigenlijk er tegenaan geplakt - staat "de stolp". Zodra we binnenkomen beslissen Maaïke en Marian dat ze in de aan de gemeenschappelijke ruimte grenzende slaapzaal gaan slapen. Een beslissing die gevolgen zal krijgen.

Verrukt over het feit dat het nog zo vroeg en zulk lekker weer is, beginnen we een wandeling richting Noordzeestrand. Daar lopen we door de duinen, die door de zon okergele tinten krijgen. Graspiepers vergezellen ons en bij het eerste meer zien we pijlstaarten, bergeenden en wintertalingen. Bij strandpaal 9 komen we op het strand, waar drieteenstrandlopers voortdurend fouragerend de zee achterna rennen. Bij strandpaal 6 kunnen we linksaf (we lopen zuidwaarts), de duinen in. Die paal blijkt verder dan we dachten, maar als we eindelijk de duinen bereiken is het er schitterend. Smienten en de eerste fuut worden waargenomen en een waterral gehoord. We komen uit op de Mokbaai, waar het wemelt van de steltlopers (m.n. wulpen, goudplevieren en scholeksters). Daar wachten de koplopers op het peloton, zodat we als groep het kamphuis binnenkomen, waar inmiddels de andere autoreizigers zijn gearriveerd. Vlak voor de soep komen Hedda en Han, die het kamp compleet maken.

GOUDPLEVIER

Donderdag schotelt de K.C. ons drie ekskursies voor waaruit gekozen kan worden. Ik besluit met de fietsgroep mee te gaan.

Ochtendnevel hangt nog boven de weilanden en in de duinpannen als we vertrekken.

Het geheel ademt een wat mystieke, betoverende sfeer. In het (door S.B.B. aangeplante) bos, zien we zwarte, kool- en pimpelmezen, vlaamse gaaien en een grote bonte specht. De zon is doorgebroken als we bij "de Slufter" aankomen. Dit is een geul die met vloed zeewater ver eilandinwaarts voert, en die de scheiding tussen het eigenlijke Texel en het vroegere Eijerland vormt.

Landschappelijk is het erg mooi. Als het 's zomers vol staat met "van die paarse bloemetjes" (Marian) - lamsoor - moet het er schitterend uitzien. Wat vogels betreft valt het iets tegen. Deze teleurstelling drinken en eten we meteen weg met koffie en appeltaart.

Onder de koffie vatten we het plan op het eiland dwars over te steken naar de waddenzee. De tocht wordt zo vaak onderbroken om vogels te bekijken (zoals barmsijs, kol- en rietganzen en slobenden) en het begint zo mistig te worden dat we de waddenzee niet halen.

Na de chili (con carne) wordt tijdens de choc, thee en koffie de dag besproken (dit zal een vast programmaonderdeel worden). De kinderen zijn hierin verreweg het aktiefst. Talloze voorvallen worden te berde gebracht: "En toen zagen we een grote blauwe vogel, en dat was een blauwe kiekendief"....."En toen kwamen we bij de zee en toen werd het vloed"....."We reden eerst de berg af". "Nee, erop". "Ja, maar dat was die kleine berg"....."En we zagen een vlaamse g.....vogel". Ook wordt veel verteld over doodgevonden vogels, veelal olieslachtoffers die zelfs een moedige vader als Richard Bouwman niet kon redden.

Natuurlijk maakte ik als nieuwbakken kamp"gangster" kennis met aloude N.V.W.C.-tradities zoals daar is het "lettertje-prik". Uiteraard zat het onderwerp "vogel" erin en wie schertst m'n verbazing dat Marcel er geen met een "U" wist? Stellig hield hij vol dat uilen geen vogels zijn. Al snel had ik trouwens m'n taktiek bepaald. Tegenover Han zittend werd elke prulromanauteur als schrijver, het ergste smartlaptalent bij "muziek" en zelfs de meest rechtse politica goedgerekend, als het maar een vrouw was.

Vrijdags pakt een ander deel de fiets en gaat de restgroep (op een kleine elite na) o.l.v. Harry naar het strand. Bij strandpaal 9 gaan we nu rechtsaf. Bij het punt waar we keren vinden we een dode Jan van Gent. Het arme dier wordt begraven. De kleine elite (Nico, Katinka, Kars, Leo) gaat op mossenekskursie en vertelt dat zich in elke duinpan 10-tallen mos- en korstmossoorten bevinden.

's Middags gaan drie volle auto's richting De Cocksdorp, helemaal in het noordoosten van het eiland. Op de waddendijk worden de telescopen neergezet en o.a. eidereenden, rosse grutto's en tureluurs (en zo'n beetje alle eerder genoemde soorten) waargenomen. We zien een blauwe kiekendief die uit een prachtig gevecht met een zilvermeeuw te voorschijn komt en boven het wad verdwijnt. Ook hier vinden we weer olieslachtoffers: 11 eidereenden.

Door de polders en over de waddendijk rijden we langzaam terug. Als we een groep kleine zwanen bekijken bemerken we zo'n 1500 rotganzen die een weiland ver-

derop zitten. Daarna zien we nog brilduikers en zelfs kluten.

's Avonds komen André en Jan Douwe fam. De Jong (Geldermalsen - De Jong Culemborg was er ook) versterken, wat grote hilariteit onder de jongste deelnemers (Yvanka en Gabi) veroorzaakt. Duidelijk niet door de jaren '60 beïnvloed krijgen de twee giechelbuien om André's lange haar.

Het is de bedoeling dat Han zaterdagochtend een ekskursie zal leiden. Remco en Remco willen dolgraag met haar op stap maar ze besluit dat 3 personen geen ekskursie vormen en het 3-tal voegt zich bij de groep die naar de Mokbaai gaat.

Daar aangekomen tovert Remco de Jong, ondanks de teleurstelling, voor Han - die nog een kluut op haar verlanglijstje heeft staan - 5 van deze vogels in het beeld van z'n telescoop.

Een andere ochtendekskursie gaat per fiets naar Oudeschild, naar de oude haven van Texel. (s Middags gaan we met z'n allen naar het natuurhistorisch museum (tevens opvangcentrum voor zieke vogels en zeehonden). Daar kunnen we zeldzame vogels (opgezet) zien en een indruk krijgen van Texels ontstaansgeschiedenis en van het leven in zee. Het leukst was dat we erbij waren toen de zeehonden uit het opvangcentrum werden gevoerd.

Thuisgekomen hebben Robbert, Nico, Marcel en de familie Bouwman gezorgd voor een overheerlijk eindhiner. Een uiensoepje vooraf, gevolgd door de hoofdmaaltijd die bestaat uit rijst met eiergehakt en pindasaus, en een koolschotel (die Robbert sajoer noemt) met een gezonde rauwkost en een haast decadant toetje: ijs met chocolade.

Na het eten sluipt een zenuwachtige sfeer, zoals je die vlak voor sinterklaas wel aantreft, het kamp binnen. Haastig, melig en met de slappe lach flansen we een kamplied in elkaar. Kinderen doen enorm geheimzinnig op hun eigen slaapzaal. Eindelijk breekt het tijdstip aan dat de bonte avond kan beginnen. Marian en Katinika bijten de spits af met blokfluitspel. Daarna voeren Hedda, Katinka en Marian een knap gespeeld toneelstuk op. Dit wordt gevolgd door een loflied op Texel, in een schitterende kompositie van Addi.

Het toneelstuk van "de jeugdzaal", dat erna komt is wat je noemt zeer realistisch. Een aantal kinderen komt in pyama en slaapzak op. De anderen zijn hun ouders die zo nu en dan de slaapzaal binnen komen om de kinders tot stilte te manen. Stiekem kijken de kinderen door de raampjes van de slaapzaal en zien de ouders zich tegoed doen aan bier, sherry en berenburger, en - wat erger is - leverworst en borrelnootjes. Het toneelspel is een grote aanklacht tegen deze gang van zaken (mijns inziens terecht). In het vervolg dus op elk kamp kinderdrank.

Helaas is er te weinig ruimte voor Liesbeth's volksdansen en gaan we snel over naar de laatste programmaonderdelen: blokfluitspel van Remco op den Kelder, met begeleiding van Peter en Kars, een klarinetsolo van Maartje en het suksesnummer "juffrouw Ribbel". Daarna zingen we (o.a. het kamplied).

De laatste ochtend is er nog een "kinder"ekskursie, terwijl het kamphuis wordt

Exkursie-programma

Door omstandigheden komt de Hak-al van februari 1985 iets later.
Daarom nu vast een deel van het ekskursieprogramma.

*****

vrijdag 8 maart

Grote uilenavond. Van 19.00 uur tot 20.00 uur bestaat de mogelijkheid om in het Nonnetje alvast te gewennen aan de diverse uilengeluiden. Om 20.15 uur vertrek vanaf het Nonnetje per fiets om op diverse plaatsen uilen te gaan luisteren. Afloop ongeveer 22.00 uur. Leiding hebben Tom Kompier-Gerard van Ruiten en Marcel v.d. Tol. Meer inlichtingen tel. 19581 (Gerard van Ruiten).

maandag 11 maart

In verband met jubileumactiviteiten extra vergadering. Aanvang 20.00 uur in het Nonnetje.

zaterdag 16 maart - FEEST 10-jarig bestaan

De gehele dag activiteiten. Let op uitnodiging en persberichten. Reserveer deze datum vast in Uw agenda!!!!!!!!!!!!

maandag 18 maart

maandelijkse vergadering in het Nonnetje, aanvang 20.00 uur.

woensdag 20 maart

Uiterste inleverdatum kopij Hak-al april/mei.

donderdag 21 maart

Cursusavond-onderwerp "Amfibieën" en "Natuurbescherming".

vrijdag 22 maart

Filmavond in de Soos onder het Nonnetje verzorgd door dhr. Zwaga, aanvang 19.30 uur. Thema's "Vogels in de Zaanstreek" en "Franse lente". Konvo volgt.

vrijdag 29 maart

Jeugdavond in het Nonnetje vanaf 19.00 uur tot ongeveer 21.00 uur. Vogelgeluiden staan centraal deze avond en met name die in deze periode te horen zijn. Leiding Tom Kompier-Peter Berkien en Robert van de Most. Voor chocolademelk en dergelijk wordt gezorgd.

zaterdag 30 maart

Aansluitend op de jeugdavond een vroege excursie naar het Beesdse veld en Mariënwaard. Deze excursie is bedoeld voor jong en oud. Leiding hebben Tom Kompier-Peter Berkien en Robert v.d. Most. Vertrek 07.00 uur van het Nonnetje. Terug in Culemborg ongeveer 12.30 uur.

C. Heynes

106.07

Goilberdingerstraat 24

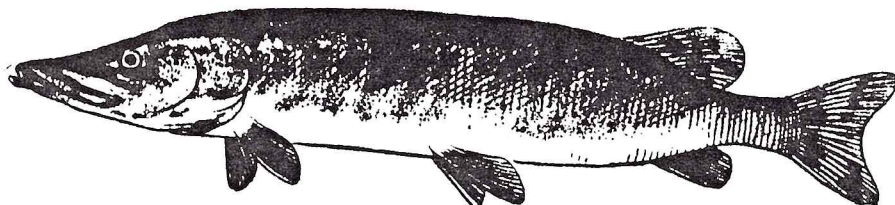
4101 BP Culemborg

schoongemaakt.

Als de ekskursie thuiskomt zit een aantal kampgangers al op de boot, en neemt - wellicht met een melancholiek gevoel - afscheid van het leuke kamp en het mooie eiland.

SNOEK

Gerda Gooiman

Natuur- en Vogelwacht Culemborg

Soortnaam:

Broedgeval: ja / neen / ?

Waarnemer(s):

Datum:

Tijd:

Afstand: ca.....mtr.

Aantal: .....exx.

.....ad. / .....juv. / .....vrouw / .....man

Plaats van waarneming:

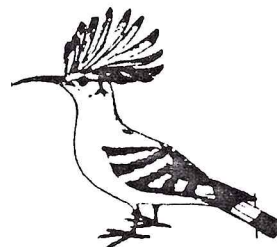
Gezien / gehoord / gezien + gehoord

Kijker: ..... x .....

Vliegend / zittend / fouragerend / slapend / trekkend richting: .....

Zingend / roepend / zwemmend / .....

Opmerkingen en eventuele beschrijving:

HOP

Veldwaarnemingen

Helaas zijn er de afgelopen maanden zeer weinig waarnemingskaartjes ontvangen, zodat u in dit nummer geen lijst zult aantreffen.

Alleen Tom Kompier en ondergetekende hadden hun waarnemingen geregistreerd. Sorry Tom in de volgende Hal-al zul je ze zeker tegenkomen!

Hopelijk is het enthousiasme de komende maanden groter en vullen ook degenen die op een terugkeer van de waarnemingenlijst aandrongen weer vol vlijt de kaartjes in.

Gerard van Ruiten

Mossen en korstmossen op Texel.

Op het Texelkamp hebben we voor het eerst wat meer gelet op mossen en korstmossen. Een betere plek als het duingebied van Texel kun je hier haast niet voor bedenken. Als je op deze winterharde planten gaat letten gaat er een wereld voor je open. Op je knieën tussen wat heistruikjes kun je al gauw een soort of 8 tegenkomen. Vooral Cladonia's waren in vele soorten en maten aanwezig.

Deze korstmossen zijn om te beginnen al op te delen in "rendiermossen" en "bekermossen".

Op Texel vonden we twee soorten rendiermossen en zeker zeven soorten bekermossen. Het kan zijn dat nog meer soorten zijn gevonden, maar voor de zekere herkenning hiervan heb je chemicaliën nodig, en die waren niet in ons bezit.

Korstmossen (waaronder dus de Cladonia's) zijn dus géén mossen, maar bestaan uit een schimmel (paddestoelachtig dus) en een alg of wier.

Als deze samengaan krijg je de geheel nieuwe vorm van de korstmossen, die noch op mos, noch op alg, noch op schimmel lijken.

In het duingebied vonden we ook nog "echte" mossen, zij het in minder soorten. Het hele duingebied was bedekt met mos, maar dit bestond allemaal uit het gaffeltandmos.

De overige soorten vonden we in veel minder grote hoeveelheid vaak in speciale "biotoopjes". Het duinsterretje bijvoorbeeld zag je vooral op de nog zeer zandige stukjes duin, terwijl het bronsmos voorkeur bleek te hebben voor vochtige stukjes eikvaren.

Om echt een volledig beeld te krijgen van de mosflora van het duingebied zou je een week of meer hier continue mee bezig moeten zijn, maar de meest algemene soorten hebben we toch wel gevonden.

Lijst van waargenomen mossen en korstmossen:

Mossen: gaffeltandmos - *Dioranum scoparium*

grijs kronkelsteeltje - *Campylopus introflexus*

ruig haarmos - *Polytrichum piliferum*

duinsterretje - *Tortula ruralis*

gewoon dikkopmos - *Bruchytheceum rutabulum*

(duin)klauwtjesmos - *Hypnum cupressiforme* var. *lacunosum*

bronsmos - *Pleurozium schreberi*

Korstmossen: "rendiermossen" *Cladonia portentosa*

Cladonia arbuscula

"bekermossen" *Cladonia pyxiclata*

Cladonia furcata

Cladonia unciales

Cladonia pityrea

Cladonia gracilis

Cladonia glauca

Cladonia fimbriata

kraakloof - Cormicularia aculeata

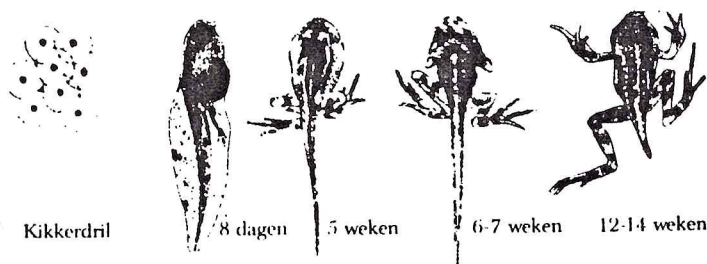
steenkorstmos - Xanthoria parietina

boomkorstmos - Hypogymnia physodes

Alicornea foliacea

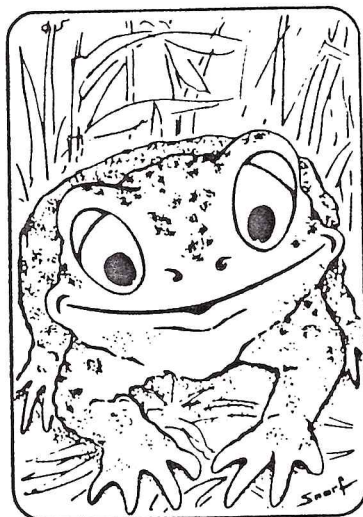
Lepraria incassa

Kars Veling

Paddenproject Natuur- en Vogelwacht Culemborg.

Paddenproject

**Natuur- en Vogelwacht
'Mag ik op 't pad?'**

De jaarlijkse paddentrek staat weer voor de deur. Niet alleen padden uiteraard, maar ook bruine kikkers en salamanders gaan weer op pad naar het water om daar hun eieren af te zetten.

Dit betekent dat de paddenwerkgroep weer actief wordt en vanaf begin maart tot eind juni in actie zal zijn om zoveel mogelijk amfibieën van een mogelijke verkeersdood te redden.

De laatste jaren zijn door de werkgroep vele duizenden amfibieën veilig overgezet langs de Kleine Buitenom / Ronde Haven.

Meer inlichtingen betreffende het paddenproject bij:

- Harry v.d. Warenburg, Schapebloem 20 - tel.: 1 4 3 5 8
(overdag 0 3 0 - 9 5 1 3 0 6)
- Theo de Jong, Prijssestraat 19 - tel.: 1 7 8 8 7.

Zaterdag 23 maart a.s. zal het plaatsen van het gaas starten; aanvang 09.00 uur!

*****

Aanwezig: Paul v.d. Sluis, Joost Woudstra, Marcel van Dord, Leo v.d. Kooij, Henk Vennix, Gerard van Ruiten, Han Jansen, Frans Waroux, Harry v.d. Warenburg, Tom Kompier, Kars Veling, Peter Berkien, Robbert v.d. Most, Marcel v.d. Tol

1. Ingekomen stukken en mededelingen

- diverse tijdschriften voor de leesplank;
- brief met voorlopige toekenning jeugdsubsidie;
- brief van de gemeente Culemborg over de toekenning van een terrein in het Beesdse Veld aan een modelvliegclub. Donderdag 24 januari is er een hoorzitting. Tom Kompier en Harry v.d. Warenburg zullen aanwezig zijn.
- brief "avifauna Nederland" met verzoek indienen van vogelwaarnemingen van zeer veel soorten.
- een uitnodiging voor een uiterwaardenkoördinatiedag van de Gelderse Milieufederatie. Kars Veling en eventueel Robbert v.d. Most en Joost Woudstra zullen deze dag bezoeken.
- van het S.O.V.O.N.: nestkastenkaarten en een bijbehorende handleiding voor nestkastonderzoek.
Brief om een activiteitenoverzicht in te dienen.
- de levende Natuur (6 exx.);
- ansicht Gelukkig Nieuwjaar van fam. Kievit;
- ansicht Gelukkig Nieuwjaar van de "meiden uit de Regulieren". Tevens een verzoek om een soortenlijst van planten van de Regulieren samen te stellen;
- bericht van een milieudag in de Sociale Academie;
- verzoek van student middelbare landbouwschool Utrecht om informatie over de natuur in de Plantage te verstrekken.
- het proefexemplaar van British Birds is aangevraagd. Op een volgende vergadering zal deze voor inzage meegenomen worden;
- er is sprake van een oprichting van de "stichting kasteeltuin". Verzoek van deelname N.V.W.C. aan deze stichting met betrekking tot het aspect Flora en Fauna.

2. Uitgaande post

- bestelling van 7 handboeken vogelinventarisatie.
- briefje aan deelnemers algemene natuurkursus. Hierbij werd even gefilosofeerd over de manier waarop dergelijke zaken (zo'n cursus) in het nieuws gebracht moeten worden. De volgende opmerkingen zijn van belang:
Frans verzorgt in de regel het doorzenden van konvo's en Hak-al's naar de kranten. Een toevoeging met "niet-leden hartelijk welkom" aan zo'n konvo lijkt verstandig. Paul v.d. Sluis wil zorg dragen voor het informeren van Stad Radio Culemborg. Zaken die niet met behulp van konvo's bekend gemaakt worden of ekstra aandacht verdienen, dienen door de organiserende personen in de publiciteit gebracht te worden.

- er is een aanvraagformulier voor nieuwe bijdrage stichting zomerfeesten aangevraagd.
- het trektelverslag van Tom Kompier is op de landelijke kontaktdag van de L.W.V.T. (Landelijke Werkgroep van Vogeltrektellers) aan de aanwezige tellers verstrekt. De eerste reacties met betrekking tot de vormgeving waren zeer enthousiast te noemen.
- de meeste leden zullen de acceptgirokaarten voor de kontributie van 1985 reeds ontvangen hebben. Gevraagd wordt bij eventuele adreswijziging dit zo spoedig mogelijk aan de redactie door te geven.

3. Wintervoeding

Binnen de N.V.W.C. zijn de meningen over het wel of niet uitvoeren van wintervoeding nogal verdeeld. Bij de discussie zijn rationele, emotionele en publicitaire aspecten aan het licht gekomen die door de vogelwerkgroep verder uitgewerkt zullen worden. In de vorstperiode voorafgaande aan deze vergadering is er door een aantal leden op kleine schaal bijgevoerd.

4. De algemene natuuroriëntatiekursus

Er zijn 40 cursusboekjes gedrukt. 25 Personen hebben zich inmiddels aangemeld. Dit betekent dat er nog een aantal plaatsen reserve zijn. Voor de 10 cursusavonden is reeds een ruimte in de Sociale Academie besproken.

5. Jubileum

- het jubileumboekje: Jilles v.d. Warenburg zal voor de omslagtekening zorgen.
31 Januari moeten de bijdragen bij Hans v.d. Warenburg zijn.
Breun heeft offerte aangevraagd voor dit boekje. N.V.W.C.-leden krijgen het boekje tegen een vergoeding op vrijwillige basis. Niet-leden zullen een iets hogere prijs moeten betalen.
- de fietspuzzeltocht is in een vergevorderd stadium.
- voor de infomarkt op de jubileumdag zijn de instellingen aangeschreven.
- de feestavond begint langzamerhand vorm te krijgen, ingrediënten zijn film, cabaret, dia-serie.
- in september zal de N.V.W.C. een expositie van de natuur rond Culemborg in de bibliotheek houden. Fotoclub Culemborg heeft zijn medewerking reeds toegezegd.

6. Het ketelhuis

De ontwikkelingen rond ons eigen clubhuis beginnen in een stroomversnelling te geraken. Frans schrijft een stukje voor rekrutering van vogelwacht-doe-het-zelvers.

7. Kampen en ekskursies

In het voorjaar is het de bedoeling dat we op kamp gaan naar de Normandische kust. Kars zal Elly Kievit bellen om de kontakten voor een camping te leggen. De busekskursie naar Zeeland gaat niet door wegens gebrek aan belangstelling.

De ekskursie van 12 januari had eksklusief de leiding een opkomst van 0. De vraag werd gesteld of het gebrek aan belangstelling door gebrekkige publiciteit ontstaat. Een voorstel is om elke week een ekskursieprogramma naar de kranten te zenden.

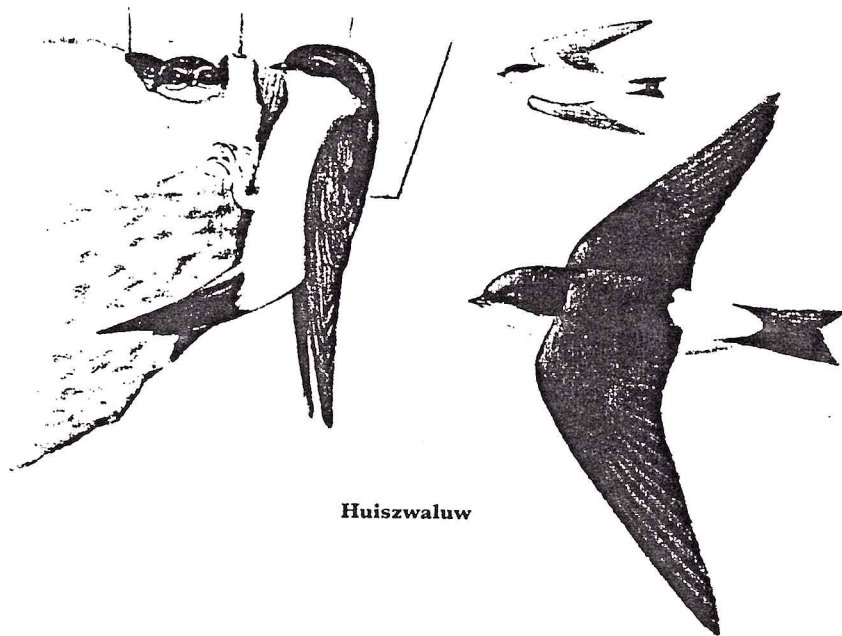
Op vrijdagavonden zullen (net als vroeger) activiteiten voor de jeugdleden opgestart worden.

8. Ekskursieprogramma

Zie elders in de Hak-al.

9. Na het achtste punt ontstond een dermate heftige diskussie dat behoorlijk notuleren niet meer mogelijk was.

Marcel van der Tol

Huiszwaluw

*****

N I E T   V E R G E T E N ! ! ! ! !

Z A T E R D A G   1 6   M A A R T   A . S .

F E E S T E L I J K E   J U B I L E U M D A G   I N   D E   F R A N S C H E
S C H O O L   A A N   D E   H A V E N D I J K .....

V A N   1 0   U U R   T O T   1 6   U U R   E N   V A N A F

1 9   U U R   F E E S T   T O T   .....

De vogel van de maand

de Steenuil

In de Betuwe heet hij ook wel Katuil en iedereen kent hem, al is het maar van het knotplaatje met de geknotte wilg en de lachende Steenuil. 's Winters als de bomen kaal zijn en het gevroren heeft kan een ieder die een wandeling of fietstocht over de dijk maakt hem wel ergens ontdekken.

Wanneer dit gepubliceerd wordt is het hopelijk hartje winter en in ieder geval staan de uileninventarisaties en -ekskursies weer voor de deur. Vandaar dat we voor deze maand de Steenuil geschikt vonden.

In Nederland broedden in 1978 6.000 à 8.000 paar Steenuilen (Teixeira, 1979), waarvan 2.000 à 2.400 paar in het Rivierengebied (Teixeira, 1979 & Stichting Vogelwerkgroep Grote Rivieren, 1979). De Avifauna van Culemborg en omstreken uit 1969 (VWG Culemborg, 1969) geeft voor de gemeente Culemborg slechts 3 paar. Letterlijk staat daar: "Vroeger vrij talrijke broedvogel in boomgaarden en knotwilgen. Na 1960 begon een gestage aantaldaling welke nog werd versneld door de winter 1962/1963. Een census voor de gemeente Houten en voor de gemeente Culemborg gaf in 1967 resp. 8 en 3 paren."

De winter '62/'63 moet inderdaad voor de Steenuil een drastische achteruitgang hebben betekend, maar dat de aantallen in 1967 zó laag waren lijkt onvoorstelbaar. Vooral omdat er van een voortdurende aantalsdaling wordt gesproken, terwijl er tegenwoordig in het werkgebied van de N.V.W.C. een vrij stabiel Steenuilenbestand lijkt te zijn van rond de 50 (!) paar. Misschien ligt het grote verschil, wat duidt op een toename met zo'n 450 % in 1982 t.o.v. 1967, aan de veranderde inventarisatie-methode. Waarschijnlijk berusten de oudere gegevens op zeker broedende vogels terwijl de recente gegevens gebaseerd zijn op roepende mannetjes. Deze hoeven natuurlijk niet altijd gepaard te zijn. Het is daarom beter te spreken van 50 territoria voor 1982. Maar toch geeft de Avifauna van 1969 slechts 8 paar voor de gemeente Houten, terwijl we tegenwoordig alleen al in de tot die gemeente behorende Steenwaard 10 à 12 territoria vinden. Grote dichtheden van de Steenuil vinden we behalve in de Steenwaard ook nog in de Redichemse Waard. De laagste dichtheden worden in boomgaard en knotwilg arme stukken gevonden als bijvoorbeeld het Beesdse Veld.

Steenuilen kunnen tientallen jaren op dezelfde plaats worden aangetroffen. Worden ze dan zo oud? Nee, maar plaatsen blijven zo lang bezet doordat, wanneer een van de vogels van een paartje sterft, de ander het territorium bezet houdt om te paren met het eerste beste steenuiltje van het andere geslacht dat zich in het territorium durft te wagen.

Zo volgen generaties Steenuilen elkaar op, terwijl het territorium voortdurend bezet blijft (Fuchs, 1982). Het is daarom van het grootste belang dat er op tijd jonge vogels de weduenaar of weduwe bereiken, omdat alleen dan de bij deze vogel bestaande terrein, schuil- en nestplaatsen kennis kan worden overgedragen.

Gebeurt dit niet dan is het goed mogelijk dat een territorium nadat het eenmaal verlaten is niet snel meer zal worden gekoloniseerd. Dit betekent dat hoe groter de populatie in een bepaald gebied is, hoe beter zware tegenslagen kunnen worden opgevangen. Na een strenge winter bijvoorbeeld kunnen de jonge vogels van het volgende jaar terecht bij andere uilen die hun partner hebben verloren. Zo kan een grote populatie zich vrij snel herstellen, terwijl bij een kleine populatie de jongen minder snel een oudere partner zullen vinden en zelf een nieuw territorium moeten stichten, alwaar zij makkelijker om zullen komen door een gebrek aan terreinkennis. Alleen wanneer het aantal zware tegenslagen beperkt blijft zal een kleine populatie zich goed uit kunnen breiden.

Omdat in de periode 1963/1977 nauwelijks winters van betekenis voorkwamen kon de Steenuil zich goed herstellen van de klap van de winter 1962/1963. Mogelijk door de grote populatie werd de Steenuil door de winter 1978/1979 nauwelijks getroffen.

De Steenuil jaagt voornamelijk 's nachts, maar vooral bij koude en een laag voedselaanbod of tijdens de voederperiode van de jongen is de vogel ook overdag jagend te zien. Door zijn gewoonte om bij mooi weer in het zonnetje te gaan zitten slapen is hij verder ook overdag te zien. Jagende Steenuilen die worden ontdekt door andere vogels als Graspieper, Witte Kwikstaart, Boerenzwaluw, Ekster en Kauw zijn slecht af. Uitgescholden en aangevallen moeten zij op zoek gaan naar een betere plek. Grotere roofvogels en uilen willen bovendien nog wel eens een Steenuiltje grijpen. Zo zijn resten van de Steenuil gevonden in de braakballen van Ransuil en Bosuil.

In het Beesdse Veld weet ik enkele Steenuilen te zitten. Deze plaatsen controleer ik zo nu en dan, omdat het de weinige uiltjes zijn op vele vierkante kilometers. Op een dag vond ik in de knotwilg van een paartje Steenuilen tot mijn grote verbazing en schrik een Bosuil. Gelukkig bevatte de boom een week later weer de Steenuilen. Zo blijkt dat een, waarschijnlijk rondzwervende, Bosuil Steenuilen tijdelijk uit hun woning kan zetten tot een niets vermoedende vogelaar de Bosuil op zijn beurt weer verjaagt, waarna de Steenuilen hun kans weer schoon zien en de broedboom weer betrekken.

Onze broedende Steenuilen zijn na het grotendeels verdwijnen van hoog- en halfstamboomgaarden voornamelijk aangewezen op de Knotwilg als broedboom. Zij jagen echter nog wel frequent in de nieuwe stuik- of spilboomgaarden. Zo zie je in de Steenwaard overdag de Steenuilen buitendijks in de knotwilgen zitten, terwijl

bij nachtelijke controle alle Steenuilen zich binnendijks in de boomgaarden bevinden. Hier en daar broeden ze in schuren, steenhopen of fabrieken. Daar waar nog broedgelegenheid in boomgaarden is zijn ze natuurlijk ook te vinden. Steenuilen beginnen met broeden vanaf half april en leggen 1 tot 6 eieren, maar meestal 3 of 4. Na ca. 25 dagen komen de eieren uit. Het eerst gelegde ei komt ook het eerste en het oudste kuiken heeft ook meteen de beste kansen. Men heeft waargenomen dat de jonge uiltjes zich bij hun eerste vlieg oefeningen uit bomen laten vallen, waarbij ze iedere keer verder van die boom landen, en daarna met behulp van hun klauwtjes weer omhoog klimmen in een andere boom (Kik & Iedema, 1981).

Wordt onze Steenuil bedreigd? Waarschijnlijk wel. Door het rooien van hoogstamboomgaarden verdwijnt belangrijke nestgelegenheid. Dit betekent dat de potentiële broedgelegenheid in een territorium afneemt, waardoor een territorium steeds kwetsbaarder wordt. Uiteindelijk zal bij verdwijnen van een nestplaats geen vervanging mogelijk zijn. Vaak gaan de uiltjes dan in onnatuurlijke broedgelegenheid broeden, maar na sterven van een van de partners blijft de andere vogel hier vaak juist niet. Zo leidt het geleidelijk kappen van boomgaarden en knotwilgen langzaam naar een ineens zeer kritieke situatie, tenslotte gebeurt de langzame aftakeling in een groot aantal territoria tegelijk. Zie hiervoor ook Fuchs, 1982. Bij Culemborg is het onderhoud aan knotwilgen zeer belangrijk, aangezien deze de belangrijkste broedplaatsen vormen. Zou bij ons de knotwilg verdwijnen, dan is de kans groot dat een voor het Rivierengebied zo'n karakteristieke soort zou verdwijnen uit ons onderzoeksterrein.

Waar en hoe zijn Steenuilen het beste waar te nemen? In het vroege voorjaar gaan leden van de Vogelwerkgroep gewapend met de cassetterecorder het veld in om te inventariseren. Ook wordt jaarlijks een veelbezochte uilenekskursie georganiseerd, die naast enkele Bosuilen altijd wel zo'n 20 Steenuilen oplevert. Voor informatie kunt u altijd bij mij of andere Vogelwerkgroepleden terecht (0 3 4 5 0 - 1 4 9 8 5). Vooral 's winters zijn regelmatig Steenuilen te zien op koude dagen. Op een fietstocht langs de dijk heb ik bijvoorbeeld ooit 8 Steenuilen ontdekt, waarvan ik de plaats niet al wist. In de Steenwaard zijn op eenvoudige wijze door goed in de knotwilgen te kijken met de kijker vanaf de dijk altijd wel zo'n 4 uiltjes te ontdekken. Zelf ben ik altijd enigszins trots op mezelf wanneer ik in een knotwilg al fietsend een uiltje ontdek, maar even zo vaak stop ik terwijl de lichtere plek tussen de takken een knot of een afgezaagde tak blijkt te zijn. Toch is de wantrouwende blik van een Steenuiltje met van die knalgele ogen altijd weer een beloning en zeker de moeite van het zoeken waard!

Literatuur:

Bergh L.M.J. v.d. (1969), De Avifauna van Culemborg en Omstreken

Burton P. & Hayman P. (1981), Het Vogelboek

Fuchs P. (1982), Hoogstamboomgaarden en Steenuilen, het Vogeljaar 30: 241-250

Kik P. & Iedema W. (1981), Uilskuikens op weg naar de volwassenheid, Vogels 1: 192-194

Teixeira R.M. (1979), Atlas van de Nederlandse Broedvogels

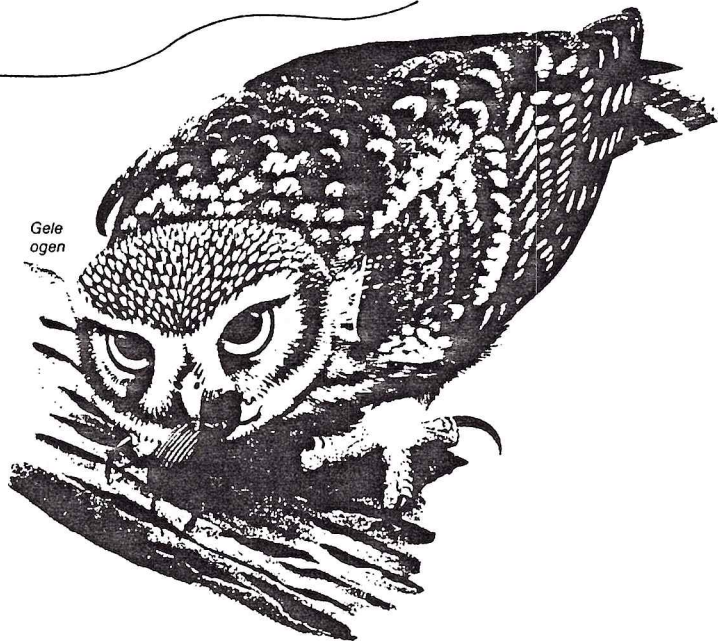
Vogelwerkgroep Grote Rivieren (1979), Vogels van de Grote Rivieren

Tom Kompier

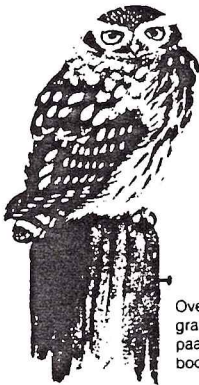
STEENUIL

De vlucht van de Steenuil is laag, snel en sterk golvend.

Gele ogen

Overdag zit hij graag op een paal of op een boomstomp.

Angstige jonge Steenuilen knikken op komische wijze met hun kop.

Meestal wordt in hoge fruitbomen, knotwilgen en oude boerderijen gebroed, maar ook wel in open gebouwen.

Aanwezig: Gerard, Hans, Frans, Harry, Joost, Paul van V., Marcel, Leo, Paul v.d.S.

Afgemeld: Han, Kars.

1. Ketelhuis

- Men heeft vrijwillige hulp nodig voor de verbouwing van het ketelhuis. Als eerste zal dat zijn voor het herstel van het dak; hiervoor zijn $\pm$ 10 personen beschikbaar. Er wordt dan in overleg met de heer Schuurman op een zaterdag gewerkt.
- Han schrijft een krantje over de verbouwing van het ketelhuis, dat bestemd is voor het buitengebeuren.
- Algemene oproep voor eventuele goederen. Er zijn o.a. al twee w.c.'s.
- De firma Peterse heeft de container gratis ter beschikking gesteld.
- Oprichting Aktie Kommité (Han, Frans, Joost) voor f 10.000,-- dat nodig is voor het dak. Eventueel een lening afsluiten om het te kunnen financieren.
- Alles omtrent de verbouwing van het ketelhuis loopt uitstekend!!!

2. Ingekomen stukken

- Invulpapier stichting zomerfeesten;
- Vogelinventarisatieboek;
- Natuurbehoud (zie leesplank);
- Natuur en Milieu (zie leesplank);
- Molm (zie leesplank);
- Een stuk over aktie omtrent landbouw en ontwikkeling (zie leesplank);
- Uitnodiging Stichting Kritisch Faunabeheer "is plezierjacht noodzakelijk?";
- Brief Consulent Gelderse Milieu Federatie "Aktie Bosalarm";
- Gemeente Culemborg Modelvliegactiviteiten.

verslag: aanwezig o.a. omwonenden gebied N.V.W.C. enz. Diverse mensen waren tegen. Wel begrijpen we hun hobby. Milieuambtenaar was gevoelig voor onze argumenten. Vergunning wordt ter inzage gelegd.

konklusie: Als de gemeente zich houdt aan de dingen die wij zeggen (en ook de omwonenden), dan blijft er voor de vliegers weinig tijd over.

- Brief Marcel betreft vorige maandelijkse vergadering. Hij trekt zich terug van een aantal activiteiten. Niet alleen op grond van de bewuste vergadering, maar ook op grond van dingen die in het verleden gebeurd zijn.

- Lutra;

- Brieven van de heer De Vries.

Er is informatie gevraagd door Marcel. Wat blijkt, dat de man de gegevens wil gebruiken voor commerciële aard, zoals Viditel en een eigen blad. Er wordt eerst door ons de kat uit de boom gekeken.

3. Rondvraag

- Hoe zit het met het kamp? Geen antwoord.
- Vogelwerkgroep. Tom neemt t/m de zomer over. Na die tijd is deze betrekking vakant. Mensen die zich geroepen voelen - melden.
- Symposium Arnhem bezocht door Joost en Kars. Er wordt een aktieweek georganiseerd omtrent de uiterwaarden. Er worden ook diverse dingen uitgegeven zoals een Milieukrant/stickers/folders/raambiljetten e.d.
- Er hebben 4/5 organisaties toegezegd om op de jubileumdag te komen.

Paul v.d. Sluis

Grote Zilverreiger

Egretta alba

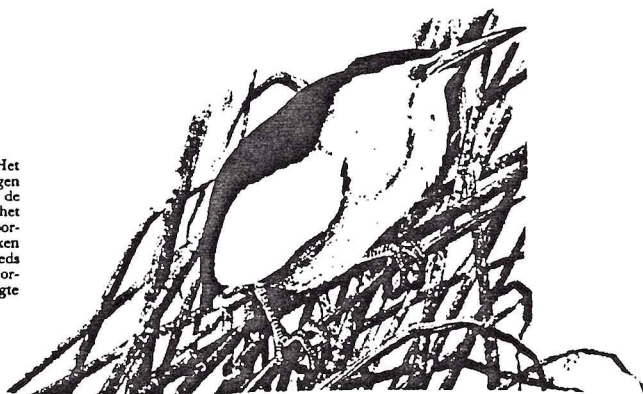
Deze overwegend tropische vogel wordt een enkele maal bij ons waargenomen. Kenmerkend zijn het witte verenkleed, het ontbreken van een kuif en de zwartige poten. 90 cm.

Wouwaapje

Ixobrychus minutus

Mannetje in prachtkleed. Het Wouwaapje is een verborgen levend dier dat, behalve in de broedtijd, alleen 's nachts uit het riet en de moerasplanten te voorschijn komt. In onze streken wordt het als broedvogel steeds zeldzamer, vooral door de motorboten en het riet snijden. Lengte 36 cm.

Exkursie-programma

***** INDIEN NIET VERMELD, DAN VERTREKKEN ALLE EKSKURSIES VANAF 'T NONNETJE *****

vrijdag 8 maart 1985

Grote uilenavond. Van 19.00 uur tot 20.00 uur bestaat de mogelijkheid om in het Nonnetje alvast te gewinnen aan de diverse uilengeluiden.
Om 20.15 uur vertrek vanaf 't Nonnetje per fiets om op diverse plaatsen uilen te gaan luisteren. Afloop ongeveer 22.00 uur.
Leiding hebben Tom Kompier, Gerard van Ruiten en Marcel van der Tol.
Meer inlichtingen tel.: 1 9 5 8 1 (Gerard van Ruiten).

maandag 11 maart 1985

In verband met jubileumactiviteiten ekstra vergadering. Aanvang 20.00 uur in 't Nonnetje.

zaterdag 16 maart 1985 - F E E S T 10-jarig bestaan

De gehele dag activiteiten. Let op uitnodiging en persberichten.
Reserveer deze datum vast in uw agenda!!!!

maandag 18 maart 1985

Maandelijks algemene vergadering in 't Nonnetje, aanvang 20.00 uur.

woensdag 20 maart 1985

Uiterste inleverdatum kopy Hak-al april 1985.

donderdag 21 maart 1985

Kursusavond. Onderwerp "Amfibieën" en "Natuurbescherming".

vrijdag 22 maart 1985

Filmavond in de Soos onder het Nonnetje, verzorgd door de heer Zwaga. Aanvang 19.30 uur. Thema's "Vogels in de Zaanstreek" en "Franse lente". Konvo volgt!

vrijdag 29 maart 1985

Jeugdavond in 't Nonnetje vanaf 19.00 uur tot ongeveer 21.00 uur. Vogelgeluiden staan centraal deze avond en met name die in deze periode te horen zijn. Leiding Tom Kompier, Peter Berkien en Robert v.d. Most. Voor choc e.d. wordt gezorgd.

zaterdag 30 maart 1985

Aansluitend op de jeugdavond een vroege excursie naar het Beesdse Veld en Mariënwaard. Deze excursie is bedoeld voor jong en oud. Leiding hebben Tom Kompier, Peter Berkien en Robert v.d. Most. Vertrek: 07.00 uur vanaf 't Nonnetje. Terug ± 12.30 uur

zaterdag 13 april 1985

Exkursie naar Langbroek e.o. De Langbroekerwetering is altijd goed voor een geslaagde excursie met veel waarnemingen. Gerard van Ruiten die goed bekend is in dit gebied heeft de leiding. Vertrek vanaf 't Nonnetje 07.30 uur. Konvo volgt.

maandag 15 april 1985

Maandelijkse algemene vergadering in 't Nonnetje, aanvang 20.00 uur.

donderdag 18 april 1985

Kursusavond. Onderwerpen "Weidevogels" en "Aanpassingen-camouflage".

zaterdag 20 april 1985

Ekskursie langs de uiterwaarden rondom Culemborg waarbij speciaal op de weidevogels gelet zal worden. Deze ekskursie is in het kader van de cursus maar ook niet-kursusgangers zijn welkom. Vertrek vanaf het Nonnetje om 08.30 uur. Terug ongeveer 12.30 uur, koffie en napraten.

Meer inlichtingen vooraf bij Leo v.d. Kooij, tel.: 1 5 4 5 0.

vrijdag 26 april 1985

Dia-avond in de Soos onder het Nonnetje, verzorgd door o.a. Jan Dijkstra, lid van de Vijfheerenlanden. Aanvang 19.30 uur. Konvo volgt.

Noteer deze datum alvast in de agenda!!!!

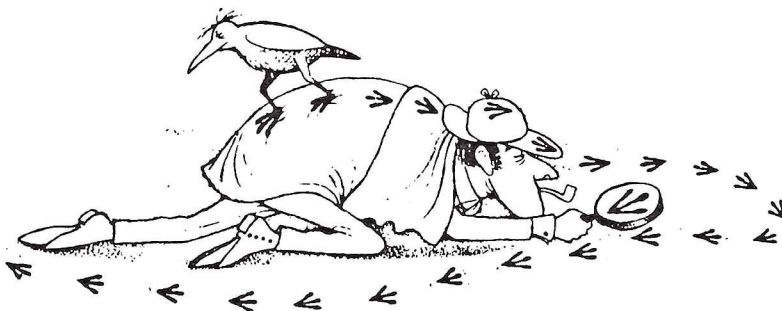
vrijdag 10 mei 1985

Dia-avond over het duingebied "Meijendel". Konvo volgt.

zaterdag 11 mei 1985

Busekskursie "Meijendel". Gehele dagekskursie in het kader van de cursus, maar indien voldoende plaats kunnen ook niet-kursusgangers naar dit zeer fraaie duingebied. Konvo volgt.

*****

O P R O E P:

10 jaar N.V.W.C.!!!!!!

Geef de N.V.W.C. een nieuw lid, opgeven bij:
Moerbeiboom 45 - tel.: 0 3 4 5 0 - 1 5 3 9 3
Vliegerweg 3 - tel.: 0 3 4 5 0 - 1 5 4 5 0
postbus 381 - 4100 AJ Culemborg.

